

Noora Kotilainen

Noora Kotilainen, VTT, poliittinen historia, Helsingin yliopisto

VALLITSEVA KUVA – HÄVIÄVÄ ÄÄNI

Butšan verilöylyn mediatodistaminen

Miksi katsomme niin paljon sodan kauhuja, mutta emme kuule niitä? Artikkelitarkastelee kuvan ja äänen suhdetta väkivallan ja hirmutekijöiden mediatodistamisen ja affektiivisen todistamisen konteksteissa Butšan verilöylyn mediarepresentaatioiden kautta. Se pohtii, miksi äänen tarkastelu on jäänyt kuvan varjoon, ja ehdottaa monimodaalista huomioimista, väkivallan äänen tarkempaa kuuntelua väylänä toisten kärsimyksen empaattisempaan kohtaamiseen ja väkivallan vastustukseen.

Venäjän joukot hyökkäsivät helmikuussa 2022 Ukrainaan, ja koko Euroopan turvallisuustilanteen mullistanut verinen sota alkoi. Valko-Venäjän rajan yli tulleet venäläisjoukot etenivät pian kohti pääkaupunki Kiovaa vallaten sen läheisiä esikaupunkialueita. Pääkaupungin valtaus ei kuitenkaan onnistunut, ja huhtikuun alussa venäläisten joukot vetäytyivät alueelta. Kun Ukrainan joukot valtasivat takaisin pääkaupunkia ympäröiviä esikaupunkeja ja kyliä, he kohtasivat venäläisten joukkojen jälkeensä jättämää suunnatonta hävitystä ja hirmutekoja: satoja ruumiita, merkkejä siviilien ja sotavankien kidutuksesta, arkisten askareiden keskelle ammuttuja ihmisiä ja joukkohautoja. Kansainvälinen huomio kiinnittyi erityisesti ennen sotaa hyvinvointeeseen ja rauhalliseen, noin 24 kilometriä Kiovan luoteispuolella sijaitsevaan pieneen Butšan kaupunkiin. Järkyttävät kuvat Butšan verilöylystä vyöryivät julkisuuteen ja muodostuivat vaikutusvaltaiseksi speksaakkeliksi, joka vaikutti vahvasti käsityksiin venäläisten joukkojen tuhoamissodan julman rikollisesta luonteesta ja sai suurta huomiota kansainvälisessä politiikassa (ks. Kotilainen, tulossa; Hamarowski & Lompe 2024).

Sotien mediakohtaamisissa kärsimyksen ja hirmutekijöiden kuvat ovat usein keskeisellä sijalla vahvan tunteita nostavan potentiaalinsa vuoksi. Kuvat väkivallasta ja hirveyksistä vaikuttavat voimakkaasti siihen, miten konfliktit ja sodat ymmärretään, miten niitä arvioidaan, miten niihin reagoidaan ja miten ne muistetaan. Sotakuvasto ja sodan esittäminen kuvissa ovat erottamaton osa sotaa. Kuten Butšan kohdalla, sodan ja väkivallan kuvat ovat usein todisteita tapahtuneesta väkivallasta. Ne paljastavat sotarikoksia, sodan julmuuksia ja sen aiheuttamaa sanoin kuvaamatonta kärsimystä. Kuvilla voidaan nostattaa

vihollisuutta ja korostaa sankaruutta sekä näyttää, mitä ihmisen julmuus ja sodan väkivaltainen logiikka tarkoittavat sodan jalkoihin jääville ihmisille. Sotakuvastossa näemmekin usein sodan jälkeensä jättämää tuhoa ja inhimillistä kärsimystä sekä rikottuja ja kuolleita ruumiita. (Kotilainen 2016; Chouliaraki 2006; Zelizer 2010; Moeller 1989; Dauphinée 2007; Sliwinski 2011.)

Kuvien voima ja funktio tiedonvälityksessä on niiden (juridisen) todistettavuuden lisäksi usein *mediatodistajuudessa* tai *medioidussa todistajuudessa*: katsoessamme mediakuva kuolleesta tai kärsivästä ruumista meistä tulee toisten kohtaaman väkivallan ja kärsimyksen mediatodistajia (Frosh & Pinchevski 2009). Kärsimyksen ja väkivallan mediaesitykset voivat synnyttää katsojissaan myös *affektiivista todistajuutta*, jossa nimenomaan asetutaan toisten mediavälitteisesti todistettujen tunteiden, kuten kauhun, pelon, surun, vihan ja empatian, todistajiksi ja mahdollisesti myös myötätuntijoiksi (Richardson & Schankweiler 2019, 167; ks. myös Kotilainen 2023). Visuaalisen mediatodistajuuden kautta voi syntyä myös *tunnustusta*: paitsi toisen kohtaaman kärsimyksen ja kuoleman myös hänen elämänsä ja ihmisarvon huomioimista ja tunnustamista (Taylor 1992; Honneth 1995; Rousiley 2014; Harju & Kotilainen 2023; Zelizer 2023). Kuvat sisältävätkin vahvaa poliittista voimaa ja johtavat empaattisiin reaktioihin, humanitaarisiin tunteisiin ja kärsimyksen helpottamisen tarpeeseen sekä väliintuloihin. Kärsimyksen visuaaliset kohtaamiset voivat johtaa edelleen myös poliittisiin reaktioihin, valtiolliseen ja kansainväliseen toimintaan, väkivaltaan puuttumiseen ja sotien vastustamiseen, mutta myös interventionistisiin operaatioihin, jopa sotiin. (Kotilainen 2016; Kotilainen, tulossa; Zelizer 2023; 2010; Moeller 1989; Boltanski 1999; Perlmutter 1998; Robinson 2002.)

Visuaalisen ja kuvallisen tason lisäksi sota on hyvin äänekkästä. Ääni on sodassa ja sen kokemuksessa keskeistä sekä sotilaille että siviileille – sota on niin kovaäänistä, että se jopa kuurouttaa. Ääni sinänsä voi olla väkivaltaa, aiheuttaa kipua ja kärsimystä sekä herättää pelkoa ja kauhua. Äänet myös kertovat ja todistavat väkivallasta. Kuvan tapaan ääni on vahvasti kehollista ja luo autenttisuuden mielikuvia. Väkivallantekojen ja kärsimyksen äänen kuuleminen luo todistajuutta ja herättää voimakkaita tunteita. (Hast 2018; Daughtry 2014; Cavarero 2005; Ampuja 2007.) Puhumme sodan ja hirmutekujen todistamisen yhteydessä kuitenkin lähes ainoastaan kuvista ja vain harvoin sodan äänistä ja niiden todistusvoimasta tai emotionaalisesta ja poliittisesta mahdista. Sodan ja hirmutöiden ääniä on sodan kohtaamisen, medioidun todistamisen ja tunnustuksen näkökulmista tutkittu melko vähän (vrt. Birdsall 2009; Lacey 2009).

Tässä artikkelissa tarkastelen kuvan ja äänen suhdetta hirmutekujen mediatodistamisen kontekstissa. Lähestyn aihetta empiirisesti Butšan verilöylystä pääasiassa länsimaisessa mediassa huhtikuussa 2022 esitetyn visuaalisen ja audiovisuaalisen materiaalin kautta. Tuon esiin Butšan verilöylystä esitetyjä keskeisiä kuvallisia esitystapoja ja esittelen uutisoinnista identifioimani visuaaliset mediakehystyypit, joita ovat mittakaava-, uhri-, kalmokauhu- ja todistekehukset. Ristiintarkastelen sodan, hirmutöiden ja kärsimyksen kuvan sekä (ihmis)äänen asemaa todistamisen ja mediakohtaamisen konteksteissa. Tarkastelen kuvan dominanssia ja äänen altavastaajan aseman muotoutumista kahdessa kategoriassa eli äänen häviävyydessä ja äänen epäluotettavuudessa. Nämä ääneen liitetyt ominaisuudet vaikuttavat osaltaan siihen, miksi ääni ja sen tarkastelu on jäänyt pienemmälle huomiolle suhteessa kuvaan. Käsittelen erityisesti juuri sodasta ja hirmutöistä tuottuneita ihmisääniä ja niiden asemaa väkivallan mediakohtaamisissa, hirmutöiden (affektiivisessa)

todistamisessa ja tunnustuksen syntymisessä, mutta huomioin myös muunlaisten äänten potentiaalista affektiivista vaikuttavuutta. Pohdin, miksi kuva on muodostunut keskeiseksi kärsimyksen ja hirmutekojen kohtaamisessa tai medioidussa todistamisessa ja näiden tutkimuksessa, ja miksi ääni on jäänyt niin vahvasti kuvan huomioimisen jalkoihin. Pohdin myös, mitä tarkoittaisi, jos kohtaisimme sodan kauhut vahvimmin myös todistusvoimaisen ja tunteita herättävien äänten kautta.

Äänekäs sota

Muistamme järkyttävät kuvat holokaustin ruumiskasoista (1945), napalmityttö Kim Puchin (1972), Mai Lain verilöylyn tuhot (1968), Syyrian Ghoutan kaasuiskujen uhrit (2013) ja hukkuneen pakolaispojan Alan Kurdin (2015) sekä artikkelissa tarkasteleman Butšan sotarikosten (2022) ikoniseksi jähmettyneet kuvat. Susan Sontag (1977) kuvaa tätä kuoleman ja kärsimyksen kuvaamisen piirrettä: hirmutöiden jäljet esitetään meille ja tapaamme nähdä sekä muistaa ne juuri yksittäisinä, pysähtyneinä ja joskus mieltämme vainoamaan jäävinä kuvina (ks. myös esim. Moeller 1999, 39; Zelizer 2010, 2). Edelleen, digitalisaatiosta, monimediallisuudesta ja mobiiliteknologian mahdollistamasta äänen ja kuvan reaaliaikaisen välittämisen helppoudesta huolimatta sodan kohtaamisen kontekstissa pysähtynyt kuva – joka esittää jo tapahtunutta väkivaltaa, kuolleita ruumiita tai väkivaltaisten tekojen jättämiä visuaalisesti aistittavia jälkiä ja merkkejä – on keskeisellä sijalla sotien ja väkivallan mediavälitteisissä kohtaamisissa. Mutta still-kuva on mykkä (Barthes 1977, 15–31) monella eri tasolla.

Puhumme hyvin usein sodan kuvista ja melko harvoin äänistä, vaikka ääni on sodassa hyvin keskeistä ja sodankäynti sekä sodan todellisuus ja kauhut äänekkäitä. Mieleeni on jäänyt lapsuudesta isoisäni, talvi- ja jatkosodan veteraanin kertoma, kuinka hän oli tykistökeskityksen pauhun lakatessa säpsähtänyt hereille: yhtäkkiä on hiljaista – mitä on tapahtunut! Ville Kivimäki (2013) kuvaa tykistökeskitysten rumputulen ja sen hirvittävän äänen sotilaille aiheuttamia vaurioita: ääni paitsi tuhosi kuulon myös vammautti henkisesti, lamautti ja herätti kauhua, josta jotkut eivät enää selvinneet ennalleen. Sodan äänet traumatisoivat. (Ks. myös Ampuja 2007; Daughtry 2014.) *Shell shock* tai sodan aiheuttama posttraumaattinen stressihäiriö (PTSD) liittyy usein sodan ääniin, jotka voivat laukaista muistot ja reaktion ja joiden pois sulkeminen ei ole mahdollista edes sodan loppumisen jälkeen (ks. esim. Paulson & Krippner 2010; Ampuja 2007). Kansainvälisen Punaisen Ristin perustajajäsen ja *Solferinon muisto* -kirjan (1862) kirjoittaja Henri Dunant kuvaa, miten ei voinut saada päästään Solferinon taistelulentälle hylättyjen haavoittuneiden sotilaiden valitusta ja tuskanhuutoja. Uhrien kärsimyksen visuaalisen kohtaamisen lisäksi nimenomaan kammottavat kärsimyksen äänet eivät jättäneet Dunantia rauhaan. Kärsimyksen, niin audittiivisen kuin nähdynkin, kohtaaminen ohjasi Dunantin muotoilemaan ensimmäisiä, yhä edelleen sodankäyntiä, sotilaiden ja siviilien kohtelua ja humanitaarista työtä koskevia ohjesääntöjä, Geneven sopimuksia. (Rosen 2022, 21–29.)

Myös Ukrainan sodan kokeneille siviileille ja sotilaille sodan audittiivinen olemus eli äänen keskeisyys, vaikutus ja koskettavuus lienevät itsestään selviä. Ukrainan sotaa Ylälle raportoiva Maxim Fedorov on kuvannut, kuinka hänelle on aiheutunut ”elinikäinen herkkyys” sodan taivaalta kuuluvia ääniä kohtaan ja kuinka ukrainalaiset ovat oppineet tunnistamaan vaaran erilaisten

ohjusten ja räjähdysten äänistä ja toimimaan niiden ohjaamana (Gustafsson 2023). Toisaalta, ”pelko saapuu ensin korvan kautta”, lausui ensimmäisessä maailmansodassa taistellut kirjailija J. P. Priestley (Ampuja 2007, 313). Susanna Hast kuvaakin kirjassaan *Sounds of War* (2018), kuinka kuuro tšetšerialainen poika Sharpuddin kertoo kuurouden olevan hyvä asia: kuulonsa menettäneen ei tarvitse pelätä sotaa samalla tavalla (Hast 2018, 2–3; ks. myös Politkovskaja et al. 2003, 37). Ääntä onkin käytetty sodassa epävarmuuden ja pelon lietsoamiseen aina sotahuudoista alkaen. Myös aseita on suunniteltu vastapuolen sotilaiden ja siviilien hermoja repiviksi ja paniikkia lietsoviksi psykologisiksi meluaseiksi. Tästä esimerkkeinä saksalaiset ulvovat Junkers Ju 87 -syöksypommittajat ”Stukat” ja niin ikään ulvovaa ääntä pitävät Stalinin uruiksikin kutsutut Katjusha-raketinheitimet. (Ampuja 2007, 319–322.)

Ääntä sodassa on käsitelty tutkimuksissa paitsi itsessään väkivaltana ja väkivaltaisena myös sotilaiden ja siviilien sodan kokemuksissa sekä musiikin ja kuulemisen konteksteissa (Hast 2018; Kivimäki 2013; Williams 2019; Daughtry 2014; Ampuja 2007). Musiikkia, väkivaltaa, sodankäyntiä ja näiden suhdetta sekä väkivallan kulttuuriin liittyviä ääniä on tarkasteltu tutkimuksissa myös historiallisista näkökulmista, sota-ajan musiikkikulttuurin ja sotilaallisten ryhmien musiikillisia käytänteitä sekä muun muassa väkivallasta kertovien uutislähetysten musiikkivalintoja analysoimalla (Mononen 2018; Williams 2019; Daughtry 2014; Ampuja 2007; Deaville 2007). Me sodan välittömältä kokemiselta välttyneet kohtaamme väkivallan ja sodan ääniä (uutis- ja sosiaalisen) median esitysten, elokuvien, kirjallisuuden ja taiteen kautta ja voimme siksi ymmärtää äänten keskeisyyttä sodissa (Mononen 2018; Birkenstein et al. 2010; Sumera 2013; Daughtry 2014; Välimäki 2008).

Hirnutöiden todistamisen hiljainen tutkimus

Vaikka ääni on sodan todellisuudelle hyvin keskeistä, sodan mediakohtaamisia ja todistajuutta on tarkasteltu pääsääntöisesti ääntä huomioimatta. Kärsimyksen ja sodan tuhoja ja julmaa todellisuutta representoivia kuvia ja niiden asemaa mediassa on puolestaan tarkasteltu teoreettisesti ja empiirisesti varsin runsaasti, myös mediakohtaamisten ja todistamisen sekä tunnustuksen suhteen (ks. esim. Andén-Papadopoulos 2014; Austin 2022; Chouliaraki 2014; 2015; Zelizer 2010; 2023; Harju & Kotilainen 2023; Kotilainen, tulossa). Huolimatta sodan ja väkivallan kokemisen ja tekemisen äänekkyiden ilmeisyydestä ja auditiivisen rekisterin huomioimisen lisääntymisestä muissa tutkimuksellisissa konteksteissa, sodan kauhun äänien kuuntelu ja mediakohtaamisten auditiivisuuden tarkastelu on erityisesti kokijoiden tai aiheuttajien ja ihmisäänen näkökulmista jäänyt marginaaliin (vrt. Lacey 2020; Dreher 2012; ks. myös *Sound Lifeline: War Soundscape of the besieged Sarajevo*).

Viime vuosikymmeninä visuaalisten ja esteettisten käänneiden myötä on muun muassa yhteiskuntatieteiden, historiatieteiden, mediatutkimuksen ja kansainvälisen politiikan tutkimuksen piirissä tarkasteltu enenevästi maailmaa multimodaalisena, erityisen runsaasti juuri näkemisen, kuvan ja visuaalisen rekisterin perspektiiveistä (ks. esim. Mitchell 1990; Burke 2001; Lacey 2020; Bleiker 2001; Ramel & Prévost-Thomas 2018). Siitä huolimatta, että tunnustamme kokemuksemme maailmasta olevan monimodaalinen, eli näkyvä ja myös kuuluva sekä värillinen ja haisevakin, sotien ja kärsimyksen mediarepresentaatioita, niiden vastaanottoa, voimaa, vaikuttavuutta ja todistajuutta on tarkasteltu pääasiassa retorisen ja tekstuaalisen ohella visuaalisena

(ks. esim. Chouliaraki 2005; 2013; Moeller 1999; Kotilainen 2016; Zelizer 2010), mutta edelleen mykkänä, huomioimatta auditiivista tasoa ja kuuntelun merkitystä (vrt. Birdsall 2009; Lacey 2020; Deaville 2007).

Visuaalisen vallitsevuuden taustalla on varmasti kuvan ominaisuus pysyvänä, pysäyttävänä esityksenä sekä sen materiaalisuus suhteessa äänen välittömyyteen, temporaalisuuteen ja häviävyyteen, mutta myös kuvan kyky näyttää väkivalta tunteiden tasolla pysäyttävästi fyysisessä (ihmis)ruumiissa. Kuvan tarkastelun dominanssia yli äänen selittää osaltaan myös kuvan ja äänen tallentamisen ja mediateknologian kehitys.

Ääntä ja sen asemaa yhteiskunnassa ja politiikassa tarkastellaan musiikkitieteen ja yleisemmän äänitutkimuksen piirissä (ks. esim. Eidsheim & Meizel 2019; Deaville 2007). Ihmisen tuottaman ruumiillisen äänen tarkastelu onkin saapunut myös arkipäivän (Hoegaerts & Schroeder 2023), muistamisen historian (Birdsall 2009) ja poliittisen filosofian (Cavarero 2005) tutkimukseen. Myös diplomatian, sodan ja kansainvälisen politiikan tutkimuksessa ääni ja auditiivinen rekisteri ovat nousseet viime vuosina esiin niin sanottujen esteettisten ja akustisten käännteiden siivittämänä (Guillaume & Grayson 2021; Hast 2018; Ramel & Prévost-Thomas 2018).

Teknologisista edellytyksistä huolimatta vielä nykyäänkin väkivallasta ja sodan kauhuista tuottuneet välittömät äänet haihtuvat usein ilmaan ja jäävät mediayleisöjen kuulumattomiin sekä siten myös tutkijoiden analyysin ulkopuolelle (vrt. Lacey 2020). Näin on, vaikka kännykkäkamerat, sosiaalinen media, kansalaisjournalismi ja kuvan sekä äänen reaaliaikainen live-lähtettäminen kriisi- ja sota-alueilta sekä -tilanteista ovat arkipäivää (Andén-Papadopoulos 2014; Andén-Papadopoulos & Pantti 2011; Chouliaraki 2014; 2015; Austin 2022; Kotilainen 2023). Nykymedia tarjoaa kuitenkin mahdollisuuksia sota- ja kriisejä kokevien ja elävien yksilöiden äänen suoralle ja monimuotoiselle välittämiseksi.¹

Keskeistä väkivaltaisten tapahtumien, sodan ja terrori-iskujen mediaesitysten välittömästi tallennetulle äänimaisemalle ovat räjähdysten ja aseiden latautuneet äänet sekä erilaiset väkivaltaisten tapahtumien taustääänet. Tunteiden, todistamisen ja tunnustuksen kannalta erityinen on kuitenkin juuri ihmisen ääni: väkivallan uhrien ja paikallaolevien todistajien usein hätäiset äänet, läheisensä menettäneiden tuskan huudot tai vihaiset ja lohduttomat äänet, paniikissa terrori-iskuja pakenevien kirkuna ja haavoittuneiden tai kuolevien valitus ja huuto välittömän sekasorron keskellä. (Ampuja 2007; Cavarero 2005.)

Butšan verilöylyn mediarepresentaatioissa kuvan vallitsevuus hirmutöiden todistamisessa, äänen altavastaisuus, kuin myös temporaalisuuden asettamat rajoitukset todistamiselle hahmottuvat selvästi. Näimme runsaasti kuvia rikotuista ruumiista, joukkohaudoista ja jälkiä kidutuksesta ja siviilien kylmäverisestä murhaamisesta sekä näiden tekojen jälkien peittelystä. Näistä kuvista ja niiden poliittisesta todistusvoimasta myös keskusteltiin valtavasti. Voimme kuitenkin vain kuvitella, miltä tapahtumat ja kidutettujen siviilien tai heidän kiduttajiensa äänet kuulostivat. Seuraavaksi tarkastelen hirmutöiden ja sodan mediarepresentaatioita, -kohtaamisia ja todistamista kuvan ja äänen näkökulmista Butšan verilöylyn kontekstissa.

1 Kuvan ja äänen yhteen kiemtoutuminen sotautisoinnissa ja sodan kauhujen mediatodistamisessa ajoittuu laajasti televisioitun Vietnamin sodan aikaan 1960- ja 1970-luvuille (ks. esim. Herman & Chomsky 1988; Hallin 1989).

Butšan hiljaa huutavat jäljet: väkivallan visuaalinen speaktaakkeli ja autenttisen äänen puute

Huhtikuussa 2022 venäläisten joukkojen vetäytyttyä Kiovan lähialueilta paljastuneita sotarikoksia ja joukkomurhia esiteltiin länsimaisessa ja myös suomalaisessa journalistisessa mediassa poikkeuksellisen runsaan ja järkyttävän kuva-aineiston kautta (ks. esim. Kotilainen 2022; Kotilainen, tulossa). Seurasin ja kartoitin länsimaisen journalistisen median (*Helsingin Sanomat*, *Yle*, *The Guardian*, *The BBC*, *The New York Times*) Butša-uutisointia erityisesti kuvien käytön ja niihin tehtyjen poliittisten viittausten näkökulmasta, alkaen hirmutöiden paljastumisesta huhtikuun alusta kuun loppuun saakka (ks. Kotilainen, tulossa). Butša-uutisoinnista hahmottuu tiettyjä, toistuvia kuvallisia tapoja esittää tapahtumia eli *mediakehyksiä*.² Vakiintuessaan tiettyjä piirteitä korostavat ja toisia piiloon jättävät visuaaliset esitystavat eli kehykset saavat valtaa määrittää sitä, kuinka tapahtumat, niiden luonne, merkitys ja julkinen keskustelu aiheesta rakentuvat. Tämän vuoksi kehysten tarkastelu on mielekästä media-aineistoa ja sen välittämiä mielikuvia sekä myös mediatodistajuutta tarkasteltaessa. (Mediakehyksistä ks. esim. D’Angelo & Kuypers 2010; Entman 2004; visuaalisista mediakehyksistä mm. Hellmueller & Zhang 2017; Kotilainen 2021.)

Butšasta esitetyissä kuvissa hahmottuu neljä keskeistä visuaalista kehystä, jotka ovat melko tyypillisiä paljon mediahuomiota saavien äkillisten ja raakojen hirmutekujen mediarepresentaatioissa (ks. Kotilainen 2016; 2018). Keskeiset kehykset (ks. Kotilainen, tulossa) ovat:

- 1) Mittakaavakehys (*scale frame*), joka korostaa tapahtumien mittakaavaa ja hirvittävää luonnetta ja jonka keskiössä on ruumiiden (visuaalisesti välittyvä) määrä, joukkohaudat ja tuhon laajuus.
- 2) Uhrikehys (*victim frame*), jossa keskiössä on uhrien (visuaalisesti havaittava) status siviileinä ja joka näin ollen korostaa tekojen järkyttävää laittomuutta ja tuomittavuutta.
- 3) Kalmokauhukehys (*body horror frame*), jossa tekojen raakuus korostuu järkyttävissä kuolleita ja rikkinäisiä ruumiita esittelevissä kuvissa.
- 4) Todistekehys (*proof frame*), jossa korostuu tapahtumien kulkua ja tekojen syyllisyyttä verifioivan kuvaston todistusvoimaisuus ja joka ilmenee Butšassa esimerkiksi satelliittikuvina tapahtumapaikoista.

Butšan kuvat ja tapahtumat saivat yhä suurempaa näkyvyyttä, mediajulkisuutta ja painoarvoa, kun maailman poliittiset johtajat tuomitsivat teot ja viittasivat toistuvasti tuhosta kertoviin kuviin tunteita herättävissä mutta myös poliittisia johtopäätöksiä linjaavissa kannanotoissaan. YK:n pääsihteeri António Guterres linjasi, ettei koskaan unohda näkemiään kuvia Butšan kuolleista siviileistä ja varoitti, että Venäjän aggressio, sen intensiteetti, luonne ja lopputulokset uhkaavat koko kansainvälistä järjestelmää. (BBC 5.4.2022.) Kuvat nähtyään Yhdysvaltain presidentti Joe Biden kutsui Butšan tapahtumia yksiselitteisesti kansanmurhaksi ja Venäjän presidentti Putinia sotarikolliseksi (*The New York Times* 4.4.2022). Teot tuomittiin kovin sanoin myös Suomessa, esimerkiksi Alexander Stubb lausui kuvien julki tultua: ”On aika eristää presidentti (Vladimir) Putinin Venäjä kokonaan. Lopettaa kaikki öljy- ja kaasuvienti välittömästi. Aloittaa sotarikosten tutkinta. Maailma ei voi seistä vieressä ja katsoa näitä raakuuksia ilman välittömiä seuraamuksia Venäjän hallinnolle.” (*Helsingin Sanomat* 3.4.2022.) Näissä lausunnoissa viitattiin kuvien tarjoamaan

2 Butšan mediarepresentaatioista niin sanotussa länsimaisessa mediassa ks. Kotilainen, tulossa.

järkyttävään näkymään, niiden (juridiseen) todistusvoimaan, kertomaan syyllisyydestä ja teoista seuraaviin poliittisiin toimiin. Lausunnoissa luotiin myös käsitystä siitä, että kuvien katsominen ja kuvien kautta tapahtumien (media)todistaminen on ympäröivän maailman moraalinen velvollisuus. (Kotilainen, tulossa.)

Butšan kuvien ympärille muodostui vaikutusvaltainen mediaspektaakkeli, joka muokkasi vahvasti ympäröivän maailman käsitystä Venäjän hyökkäyssodan luonteesta ja vaikutti myös poliittisiin linjauksiin ja päätöksentekoon Ukrainan sodan suhteen (Kotilainen, tulossa). Butšan tapahtumista ja kuvista syntynyt mediaspektaakkeli on tyyppiesimerkki siitä, kuinka kärsimyksen ja kuoleman kuvat luovat medioitua affektiivista todistajuutta (Frosh & Pinchevski 2009; Richardson & Schankweiler 2019) ja kuinka väkivallan ja sodan uhrien kärsimyksen poliittinen tunnustus (Honneth 1995; Rousiley 2014; Harju & Kotilainen 2023) syntyy visuaalisissa mediakohtaamisissa.

Eräs merkittävä visuaalisesti syntyvää affektiivista todistajuutta luonut tapa representoida mediassa Venäjän joukkojen tekemiä hirmutekoja oli näyttää paikan päälle matkustaneita poliitikkoja ja päättäjiä todistamassa hirmutekojen jälkiä. Silminnäkijöiden vakavat ja järkyttyneet, vahvoja tunteita välittäneet ilmeet ja fyysiset, visuaalisesti aistittavat reaktiot näkemänsä äärellä olivat keskeisiä mediatodistamisen muodostumisen näkökulmasta. Näimme Ukrainan presidentti Zelenskyn murheen murtaman ilmeen paikan päällä Butšassa sekä Euroopan Komission puheenjohtaja Ursula von der Leyenin kauhistuneen ilmeen ja säpsähdyksen joukkohaudan reunalla (BBC 4.4.2022; *The Wall Street Journal* 8.4.2022; *The Guardian* 8.4.2022). Suomen mediassa käytiin keskustelua erityisesti kuvasta, jossa pääministeri Sanna Marin todisti toukokuussa Irpinissä ja Butšassa venäläisten aiheuttamia tuhoja. Erityisesti keskusteltiin luotiliivissä kuvatun Marinin poikkeukselliseksi nimetystä ilmeestä, jonka nähtiin kuvastavan epätoivoa ja surua hirmutöiden todistamisen äärellä. (*Helsingin Sanomat* 27.5.2022; 26.5.2022.) Juuri pääministerin ”paljaan” ilmeen nähtiin lisäävän katsojien samaistumista hänen tunteisiinsa silminnäkijänä pahuuden ja sodan kauhujen tapahtumapaikoilla (*Helsingin Sanomat* 27.5.2022). Affektiivisessa todistamisessa erityisesti juuri toisen – välittömän todistajan – visuaalisesti aistittujen tunteiden näkeminen mediarepresentaatioissa tuottaa katsojissa vahvaa tunnepitoista todistamista (Richardson & Schankweiler 2019).

Butšan hirmutöiden mediarepresentaatioiden ja tapahtumiin liittyvien poliittisten lausuntojen sekä silminnäkijöiden reaktioiden voi nähdä luoneen affektiivisen todistamisen lisäksi myös diskurssin katsomisen velvollisuudesta. Katsomisen moraalinen imperatiivi liitetään uhrien kärsimyksen tunnustamiseen, toisten hätään reagoimiseen ja edelleen velvollisuuteen toimia poliittisesti kohtaamisen luoman todistamisen mukaisesti (Kotilainen 2018; 2016; tulossa).

Butšan mediarepresentaatioita, staattisia ruumiskuvia katsellessani sekä niiden päälle tuotettua journalistista ja poliittista puhetta ja kehystyksiä analysoidessani – vuosikautia juuri sodan ja kärsimyksen visuaalisuutta ja (media) kuvia tarkastelleena tutkijana – pysähdyin yhtäkkiä verilöylyjen kauhujen äänettömyyden äärellä. Autenttisen äänen poissaolo kiinnitti huomioni ja jäin pohtimaan äänen puuttumista ja asemaa paitsi Butšan hirvittävien sotarikosten kohdalla myös laajemmin sodan kauhujen ja raakuuksien mediakohtaamisissa.

Tapahtumien luonteen vuoksi – kuten usein on jälkikäteen paljastuneiden sotarikosten tai muun äkillisen kärsimyksen suhteen – todistimme pääsään-

töisesti paikan päällä Butšassa kuvattua videota ja sille tarttunutta (ääni) maisemaa sekä uhrien ruumiiden kuvien päälle tuotettua (journalistista) kommentaaria, tilannetta selittävää ja kuvailevaa ääntä. Butšan tapauksessa tämä johtui siitä, että ukrainalaiset vapautusjoukot ja tuhoa paikan päälle sankoin joukoin dokumentoimaan saapuneet kansainvälisen median journalistit kuvasivat aiemmin tapahtuneiden hirmutöiden tapahtumapaikkoja ja väkivallan taakseen jättämiä jälkiä. Median representaatiot eivät siis voineet tavoittaa tapahtumien varsinaisia, välittömiä, temporaalisesti sidottuja, jo ilmaan haihtuneita ääniä.

Butšan mediarepresentaatio on kuvaava esimerkki siitä, miten kohtaamme sodan hirmutöistä vain varsinaisista tapahtumista jäljelle jääneet, myöhemmin dokumentoidut todisteet, jotka ovat usein visuaalisia. Nykyisen digitaalisen median auditiivisuudesta ja äänen dokumentoinnin ja kierrättämisen teknisistä mahdollisuuksista huolimatta (Andén-Papadopoulos 2014; Andén-Papadopoulos & Pantti 2011; Chouliaraki 2014; 2015; Austin 2022; Kotilainen 2023) autenttista (ihmis)ääntä ei vielä kukaan usein nähdä todisteena tai ääntä auditiivisessa ulottuvuudessa useinkaan huomioida merkityksellisenä. Butšan medianäkyvyyden suhteellinen hiljaisuus alleviivaa äänen alisteista asemaa kuvan suhteen ja selittää sitä, kuinka ikonisia kuvia sodan kauhuista on satoja ja tutkimusta hyllymetreittäin, mutta sosiaalisen median ja kännykkäkameroidenkaan aikakaudella on tuskin yhtään ikoniseksi nimettyä tai mediaspektaakkeliksi muodostunutta ääntä, joka kertoisi meille kulttuurisesti jaettua tarinaa sotien ja väkivallan hirveyksistä.

Varsinainen kärsimyksen ääni – väkivallanteoista tuottunut ja aiheutunut ääni – on hetkellistä ja katoavaa, emmekä useinkaan pääse siihen käsiksi hirmutöiden dokumentoinnin kautta. Kun kuvalla on olemuksellisesti kyky pysäyttää hetki, äänen suhteen juuri sen temporaalisuus ja katoavaisuus on keskeistä (Eidshem & Meizel 2019; Cavarero 2005; Nancy 2007). Kuva käsitteään usein hetkestä tuottuneena, pysähtyneenä todistusvoimaisena jälkenä, digitaalisuudesta huolimatta konkreettisenä artefaktina, jopa esineenä, jonka voi ottaa käteen ja jota voi tarkastella jokseenkin muuttumattomana eri aikoina. Konkreettisen esineellisyyden lisäksi kuvalla on taipumus ja mahdollisuus pysäyttää tai jähmettää hetki. Vastakkaisesti ääni on tulemista ja ohi menevää, mutta myös itsepintaisen tunkeutuvaa ja yllättävää, eikä sitä voi tarkastella samalla tavalla kuin kuvaa (Wahlfors 2015; Nancy 2007; Barthes 1977). Äänen tallentaminen onnistuu vain reaaliajassa – väkivallan jälkien tallentaminen ja dokumentoiminen visuaalisesti on yksinkertaisempaa kuin ilmaan katoavan ja hetkellisen äänen.

Ääni myös ymmärretään perinteisesti luotettavaksi todisteeksi miellettyä kuvaa epämääräisemmäksi, jopa epäluotettavaksi todistajaksi (Cavarero 2005) – ääni jättää usein jäljelle paljon kysymyksiä.³ Tämä siitäkin huolimatta, että erityisesti sodan, kärsimyksen ja kuoleman ääni on hyvin itsepintaista ja erittäin tunnepitoista, usein lahjomatonta ja pakottavaa, kehollista, ruumiillistavaa ja syvästi affektiivisesti vaikuttavaa (Cavarero 2005).

Vaikka mediassa ja politiikassa pääasiassa olivat kuvat ja niiden kertoma (ja tutkimus), Butšan hirmutöistä kuitenkin julkaistiin ja kierrätettiin länsimaaisessa mediassa jonkin verran audiovisuaalista materiaalia, käytännössä lähinnä journalistista videota tapahtumista. Syvennyin kuuntelemaan ja pohtimaan Butšasta kantautuvia ääniä rajatumman, ainoastaan suomalaisesta mediasta keräämäni aineistoni valossa (*Helsingin Sanomat* 4.4.2022; Yle 3.4.2022a; Yle 3.4.2022b; Yle 25.9.2023). Pohdin seuraavissa alaluvuissa, miksi sodan representaatioiden ja mediakohtaamisen tutkimuksessa ei juuri huomioida sodan ja

3 Kuten jättäisi myös kuva ilman tekstuaalista/verbaalista kehystä, selitystä ja kontekstuaalisointia.

väkivaltaisuuksien ääniä. Miksi emme ole huomioineet todistajuutta ja äänen affektiivista, poliittista voimaa lähellekään samalla intensiteetillä kuin kuvaa? Entä mitä meiltä jää puuttumaan, kun emme kuule tai kuuntele tai analysoi väkivallan ääniä niiden auditiivisuutta huomioiden?

Auditiivisen affektiivisen todistamisen hienovaraisuus

Äänet, joita kuulumme median kautta suoraan Butšasta kuvatuilla videoilla, olivat pääsääntöisesti hirmutekojen jälkiä paikan päällä todistaneiden journalistien selittävää, deskriptiivistä ääntä tai paikalle tuotujen kansainvälisten poliitikkojen ja paikallisten viranomaisten äänityksiin tarttunutta puhetta kuvien katsomisen äärellä tai heidän lausuntojaan tapahtumista ja niiden merkityksestä. *Helsingin Sanomien* ja Ylen Butšasta esittämien (harvojen) videoiden äänimaisemassa päällimmäisenä kuuluu journalistien tilannetta ja sen brutaaliutta kuvaileva selostus. Näissä selostuksissa vilhtelevat taajaan viittaukset joukkohautoihin ja uhrien määrään, kertomukset mielivaltaisesta tappamisesta ja kidutuksesta, ja niissä mainitaan toistuvasti kadulle jätetyt ruumiit ja kuvien todistevoimaisuus. Näin verbaalisissa selostuksissa vahvistetaan ja syvennetään kuvien kertomaa jopa makaabereilla anekdooteilla siitä, mitä paikalla venäläismiehityksen aikana ja toimesta tapahtui (esimerkiksi kuinka ruumiita ei annettu haudata, kuinka koirat söivät hautaamattomia ruumiita ja kuinka venäläiset sitoivat siviilejä antautumista ilmaiseilla valkoisilla kangassuikaleilla ennen kuin teloittivat heidät). (*Helsingin Sanomat* 4.4.2022; Yle 3.4.2022a; Yle 3.4.2022b; Yle 25.9.2023.)

Äänen ja kuulemisen tasolla kohtasimme tapahtumat pääsääntöisesti sekundaaristen silminnäkijätodistajien kertomusten kautta: toimittajat kertovat videoilla mediayleisölle, mitä he verilöylyn jäljistä paikan päällä todistavat, ja median seuraajat kuulevat todistajan äänen ja näin heistä tulee kertoman mediatodistajia (Frosch & Pinchevski 2009). Journalistisen puhekehystyksen eli todistajaäänien kertoma noudattelee kuitenkin pitkälti aiemmin mainittuja journalistisia kuvallisia avainkehyksiä eikä lisää kuvien päälle juurikaan sellaista tietoa, jota mediakatsoja ei olisi saanut myös mykästä mediasta.

Videoiden verbaalisen selityksen ulkopuoliset auditiiviset piirteet ja taustaäänimaisema osoittautuvatkin puheen sanomaa kiinnostavammiksi, avaaviksi ja koskettaviksi. Enemmän kuin toimittajan kertoma videoilla, nämä muut auditiiviset aspektit lisäävät tapahtumien todistamiseen omia piirteitään ja ovat affektiivisen todistamisen (Richardson & Schankweiler 2019) syntymisen suhteen merkittäviä. *Helsingin Sanomien* (4.4.2022) videolla paikanpäältä raportoiva toimittaja on silminnähden järkyttynyt seisoessaan hirmutöiden tapahtumapaikalla, ja järkytys myös kuuluu toimittajan äänestä. Selkeästä järkytyksestä ja synkästä, melkein toivottomasta tunnelmasta huolimatta (tai sen vuoksi) toimittajan ääni on lakonisen toteava, lähes turta, ja puheen muodostus lisäksi ilmeisen viileän sään vuoksi vieläpä hieman kankea.

Todistusta kuunnellessa kuulijankin olo muuttuu kolkoksi, epäuskoiseksi, jopa hieman epätoivoiseksi: hirveä määrä ruumiita ja kärsimystä vetää hiljaiseksi. Kauhua ja toisten kärsimyksen herättämää kunnioitusta saatetaan tällaisilla hetkillä ilmaista hyvin sanattomasti, myös hillityllä hiljaisella tyyllillä. Se, mitä toimittaja todistaa paikan päällä, vaikuttaa myös hänen ääneensä – kärsimyksen todistaminen kuuluu ihmisen äänestä ja välittyy kuulijalle. Hiljaisuus sinänsä on äänen tarkastelun suhteen kiinnostavaa. Vaikka, kuten Peter Englund *Hiljaisuuden historia* -kirjassaan (2005) toteaa, hiljaisuuden (his-

torian) tarkastelu on usein äänen (tai sen puutteen) ja jopa metelin historiaa. Se, miten eri aikoina ja konteksteissa koemme äänen ja hiljaisuuden, liittyvät niin kiinteästi toisiinsa, että niitä on vaikeaa erottaa. Vaikka hiljaisuus ei aina ole sitä, että jotakin jää sanomatta tai kuulematta, sen tarkastelu on äärimmäisen hankalaa.

Toimittajan äänen lisäksi kuulemme kiinnostavasti paikan päältä videolle tarttunutta ukrainankielistä puheensorinaa, paikallisten asukkaiden huudahduksia, sotilaiden puhetta, ohiajaviene ajoneuvojen – myös panssarivau-
nujen – ääntä, koirien haukuntaa ja variksen raakuntaa, sateen ropinaa sekä mikrofoniin tarttuvan tuulen. Nämä spontaanit äänet tuovat esiin hirveyksiä juuri todistaneen kaupungin tilallisuuden, paikan arkisuuden ja tavallisuuden – tuoreista hirmutöistä huolimatta. Vaikka välittömän kauhun äänet ovat jo karanneet, jäljelle on jäänyt sureva ja tuhottu esikaupunki, jonka elossa pysyneet yksilöt jatkavat elämäänsä ja äänтелеvät edelleen: kuulemme videoilta heidät ja heidän olemassaolonsa ja äänensä sekä tapahtuneen väkivallan hienovaraiset kaiut. (*Helsingin Sanomat* 4.4.2022; *Yle* 3.4.2022a; *Yle* 3.4.2022b.)

Videoiden kautta – kun niiden muitakin kuin aivan ilmeisiä ääniä sekä äänen sävyjä ja viittauksia pysähtyy kuuntelemaan – avautuu myös toisenlainen todistamisen taso: jaettu ja tuttu, ja näin arkisen identifikaation ja samuuden (yhteisen haurauden) ymmärtämisen mahdollisuus. Äärettömän kärsimyksen ja väkivallan kuvat, ilman arkisia, jaettavia ja tuttuuden tuntemuksia luovia vivahteita, päätyvät yhdistävän identifikaation sijaan usein pikemminkin etäyttämään katsottuja ja katsojia ja heidän kuviteltuja elinpiirejä toisistaan. Jatkuva kuvavirta äärettömästä kärsimyksestä ja sen uuvuttavasta mittakaavasta saattaa aiheuttaa myötätuntoväsymystä ja ajatusta siitä, että uhrien elämä (tai kuolema) on kovin kaukana meistä. Tuollainen epäonni, järkyttävä totaalinen tuho koetaan oman psyyken suojelunkin vuoksi joksikin, joka ei niinkään kosketa meitä, vaan meidän kanssamme jokseenkin erilaisia, heitä. Tämä piirre on todettu usein muun muassa humanitaarisen kuvan sekä sotien ja kärsimyksen mediakuvan konteksteissa. (Ks. esim. Cohen 2001, 216–218; Moeller 1999.)

Kuva kärsimyksestä ja kauhusta näyttää väkivallan tulokset rikotussa ja tuskaisessa ruumiissa, ja on näin usein melko ilmeinen ja raju, paljastava ja henkilökohtainen, joskus jopa mässäilevä tai pornografinen. Siksi sen esittäminen ja kierrättäminen on myös eettisesti kyseenalaista (ks. esim. Dauphinée 2007). Sekundaarisen todistajan ja tapahtumapaikan audittiivinen todisteääni taas saattaa olla hienovaraisempi, vähäeleisempi ja kunnioittavampi, mutta kuitenkin tilannetta ja sen herättämiä tunteita tehokkaasti välittävä, affektiivista todistajuutta luova. Tässä todistamisen visuaalinen raju ilmimuoto – verinen tai eloton ruumis – ja hienovaraisempi audittiivinen todistaminen asettuvat kontrastiin. Toimittajan äänen ja siitä välittyvän tunteen (tai turtuuden ja pyrkimyksen rauhallisuuteen) lisäksi videoilta kuuluvat arkiset äänet voivat herättää kuvastosta poikkeavaa tunnetta, tuottaessaan mediatodistamiseen arkisen ja tunnistettavan, tuttuudessaan jaettavan ulottuvuuden ja näin mahdollisuuden henkilökohtaiseen identifikaatioon, joka on keskeistä mediavälitteisen empatian heräämisessä (Cohen 2001, 216–218; Moeller 1999; Kotilainen 2016; 2023.) Butšan veritekojen jälkeen jättämiä jälkiä esittelevien videoiden helposti sivuutetut arkiset äänet, kuten tapahtumapaikan äänimaisema ja todistajien äänen paljastamat sävyt, huokaukset ja niiskutukset, mahdollistavat affektiivisen kohtaamisen ja potentiaalisesti syventävät sitä.

Näin ollen hirmutekojen äärellä usein ehkä merkityksettömäksi äänimaisemaksi tai jopa taustameluksi kuitatut arkiset äänet voisivat kertoa meille

kuuntelemaan pysähtyessämme paljon. Näiden äänten hienovaraisempaa potentiaalia sodan ja kauhujen kohtaamisessa olisi kiinnostavaa tarkastella laajemminkin. Onkin harmi, että vaikka olemme jo pitkään – erityisesti digitaalisen ja mobiilin mediateknologian mutta myös jo vuosikymmeniä uutismedian suorien ympärivuorokautisten lähetysten kautta – voineet kuulla suoraan väkivaltaisista tapahtumista tuottunutta, varsin todistusvoimaista, jopa hyytävää ihmisääntä, on äänen aseman tarkastelu erityisesti tunteiden, todistajuuden ja tunnustuksen näkökulmasta jäänyt tutkimuksessa hyvin vähäiseksi.

Moraalinen velvollisuus todistaa katsoen – entä kuunnellen?

Sodan ja väkivallan suhteen kuvan usein jopa juridinen todistefunktio sekä usko sen välittämään pitävään, lähes kiistämättömään tietoon tarjoamastaan näkymästä ovat keskeisiä. Valokuva on keksimisestään lähtien mielletty jossain määrin objektiiviseksi kuvajaiseksi todellisuudesta ja tämän vuoksi todistusvoimaiseksi jäljeksi tapahtuneesta. (Sontag 1977; 2003; Barthes 1977; Burke 2001.) Butšan kuviin viitattiin niin median esityksissä kuin poliitikkojen lausunnoissa usein niiden todistevoiman kautta. Ne näyttivät enemmän kuin sanat voivat kertoa, ne mykistivät hirvyydellään, mutta toivat tietoon myös sen, mikä oli jopa meidän moraalinen velvollisuutemme todistaa (Kotilainen, tulossa). Butšassa keskeisiä todistefunktion kannalta olivat paitsi ruumiit ja rauniot, myös veritekojen tapahtuma-alueesta eri aikoina otetut satelliittikuvat, joiden näkymä todisti tapahtumien ajankohdan ja osoitti näin Venäjän syyllisyyden tekoihin: ruumiit olivat paikoillaan jo silloin, kun venäläisjoukot pitivät aluetta hallussaan (ks. esim. *The New York Times* 4.4.2022). Tekninen satelliittikuva miellettiin vastaanpanemattomaksi todisteeksi tapahtumien kulusta, ja kuvastoa käytettiin todisteina myös valtiollisissa ja kansainvälisissä tutkimuksissa (Kotilainen, tulossa; vrt. 2018).

Kuten todettua, on kuvien esittämän todistusaineiston katsominen Butšan kohdalla jopa ympäröivän maailman moraalinen velvollisuus. Kuvien todistevoima ulottui siis valokuvan teknisen todistuksen lisäksi uhrien kärsimyksen validoimiseen ja ihmisarvon tunnustukseen sekä tämän kautta tekijöiden brutaaliuden ja rikollisen luonteen huomioimiseen ja tuomitsemiseen. (Kotilainen, tulossa.) Väkivallan ja sodan kuvien todistevoimaisuus näyttäytyikin ainutkertaisen ihmisruumiin haavoittuvuuden tunteita herättävän todistamisen ja tunnustuksen kautta. Sodan, väkivallan ja kärsimyksen kuva nähdään todistusvoimaisena sen ruumiillistavien ominaisuuksien vuoksi: ainutkertaisissa (ihmis)ruumiissa näkyvien merkkien ja näiden tunteita sekä toimintaa herättävän potentiaalin kautta. (Kotilainen 2016; Scarry 1985; Sliwinski 2011.)

Vaikka väkivallan äänestä puhutaan todistevoimaisuuden kohdalla vain vähän, väkivallasta tuottuvalla ja sitä todistavalla (ihmis)äänellä on monia samoja tunteita ja tunnustusta herättäviä sekä todistusvoimaisia ominaisuuksia kuin kuvallakin. Aivan kuten reagoimme kärsivän ruumiin visuaaliseen esitykseen samaistuttavuuden, yhteisen ruumiillisen haurauden ja visuaalisen empatiaa vahvistavan kuvittelukykykymme vuoksi (Kotilainen 2016; Scarry 1985; Chouliarakis 2015; Sliwinski 2011), reagoimme kärsivän ihmisen ääneen hyvin vahvasti ruumiillisella ja tunnetasolla (Hast 2018; Cavarero 2005; Nancy 2007). Ääni on vahva todistusvoimaisuuden näkökulmasta erityisesti kaikumisen (Scott 2001) ja resonaation (Nancy 2007), kuulijaansa koskettavien ja liikuttavien ominaisuuksien vuoksi sekä ihmisäänen autenttisuuden ja (ihmis)yksilöiden

yksilöllistä ainutkertaisuutta ja ruumiillisuutta alleviivaavien ominaisuuksien näkökulmista (Cavarero 2005). Ihmisääni tulee ja tuottuu ainutkertaisesta yksilöstä – se muodostuu ruumiissa, kurkussa ja äänihuulilla; ääni kuuluu aina jollekin yksilölle ja on tunnistettava, autenttinen ja ainutkertainen. Näin (toisen) ääni (kuten ruumiskin) on jälkensä kautta (olkoot se visuaalinen tai auditiivinen) tunnistettava ja ainutkertainen. Sillä on myös potentiaali luoda todistajuutta ja avata mahdollisuuksia empatialle, toisen elämän ja arvon tunnustukselle, sillä ääni koskettaa, soi meissä, resonoi, leviää ja kurottaa affektiivisesti kohti kuuntelijaa.

Kuitenkin ääni asettuu usein mielikuvissa kuvaa epäluotettavammaksi todistajaksi. Väkivallan medioituja representaatioita onkin paljastavaa lähestyä todistusvoiman näkökulmasta pohtien, millaisen (affektiivisen ja informaatio-) aukon äänen puuttuminen aiheuttaa mediatodistamisen kontekstissa. Jos ajattelemme esimerkiksi yhdysvaltalaisen Eric Garnerin murhasta (2014) sivullisen kuvaamaa ja laajasti levitettyä videota, josta syntyi Black Lives Matter-liikkeen slogan ”I can’t breath”, ymmärrämme äänen – ei vain sanojen, vaan ihmisäänen – merkityksen väkivallan tunteellisessa mediatodistamisessa (ks. video *The Guardian* 2014). Garnerin kuoleman näyttävällä videolla poliisit pitivät väkisin maassa makaavaa miestä kaulaan kohdistuvalla otteella, ja videolla kuuluu, kuinka Garner toistaa lukuisia kertoja, tukahtuneella äänellä lauseen ”I can’t breath”. Garnerin hätäisestä äänestä ja vetoomuksesta huolimatta poliisi ei hellitä otettaan, ja lopulta mies kuolee sivustakatsojien ja kännykkäkameroiden todistaessa ahdistavaa tilannetta. Ilman ääntä (ei vain Garnerin, mutta osin myös videota kuvaavan sivustakatsojan, poliisien ja ympäristön), pelkän kuvan valossa, videon tunteellinen ja liikuttava voima ei olisi sitä, mitä se nyt on: vahva, ahdistava, epäoikeudenmukainen ja vainoamaan jäävä. (Ks. McMurray 2019.)

Mitä kuulisimme, jos olisimme voineet kuulla autenttisia ääniä Butšasta? Tapetuksi tuleminen, kuolema ja kidutus eivät ole äänettämiä tapahtumia. Uhrien tuskantäyteisen äänen lisäksi myös hirmutekojen tekijät tuottavat ääntä, joka on paitsi todistevoimaista myös äärimmäisen vahvasti tunteisiin vetoavaa, ja näin ollen toisen kärsimykselle ja elämän arvolle tunnustusta ja affektiivista todistajuutta luovaa. Avunhuudot, vastustelu ja tuskanhuudot sekä väkivallan tuottajien äänet, komennot, laukaukset ja huudot eivät kantautuneet Butšasta korviimme saakka. Garnerin viimeisiä hetkiä todistavan videon kautta äänen asema identifiointiossa ja affektiivisen mediatodistamisen synnyssä osoittaa keskeisyytensä. Tukahtunut ääni, jonka videolla kuulemme, ei jätä rauhaan vaan luo vahvasti todistajuutta, koska se välittää hätää ja pelkoa, hetken ennen kuolemaa. Richardson ja Schankweiler (2019) näkevätkin affektiivisen mediatodistamisen voimistuvan juuri mobiililaitteiden ja reaaliaikaisen kuvan ja äänen jakamisen aikakaudella, sillä kansalaisten tallentamassa henkilökohtaisessa materiaalissa – somekuvissa ja videoissa – korostuu juuri spontaanisuus, kokemus, subjektiivinen ja tunne. Nykymediateknologian aikakaudella väkivallan välittömien todistajien kuvaamat, äänittämät ja välittämät otokset voimistavat sitä, kuinka todistamme. Meille välitetään juuri välitöntä tunnetta, joka saattaa saada meidät tunnustamaan toisten tuskan – identifioitumaan, liikuttumaan ja kokemaan tunteita.

Tämän vuoksi myös äänen tarkastelu ja analysoiminen erityisesti väkivallan ja sotien esitysten kohdalla on yhä merkityksellisempää. Väkivaltaisia tapahtumia niiden keskellä mobiililaitteillaan tallentavien kansalaisjournalistien välittämien videoiden todistusvoimaisuuden auditiivinen tarkastelu ja analyysi voivat avata meille aivan uusia väyliä kärsimyksen todistamiseen

myös sodan kontekstissa. Aivan kuten Adriana Cavarero kääntää kirjassaan *For More than One Voice* (2005) länsimaisen teksti-, kuva- ja näköfetišistisyyden toisin päin ja pohtii maailmaa semanttisen ja visuaalisen sijaan vokaalisena ja auditiivisena, voisimme keskittyä kärsimyksen todistajuuden kontekstissa paljon enemmän myös ääneen, pohtia millaisia tarinoita ääni – ei vain puhe ja kuva – meille kertoo. Sillä se kertoo paljon, emme vain useinkaan pysähdy analyttisesti kuuntelemaan.

Butšasta emme voineet olosuhteista johtuen kuulla autenttista ja välitöntä kokijoiden tai silminnäkijöiden ääntä. Tällöin kuulemamme Butšan suhteen on suurimmaksi osaksi ulkopuolisten jälkikäteen antamia selvityksiä siitä, mitä oli tapahtunut, sekä verbaalisia ja tekstuaalisia ohjeistuksia sille, miten meidän piti kuvia katsoa ja mitä niissä nähdä, kuinka niiden kertoman mukaan kuului toimia. Vaikka Butšan suhteen emme pääse välittömään ääneen käsiksi, usein – ja nykymedian ansioista yhä enemmän – kuitenkin kuulemme autenttista ääntä suoraan ja lähes välittömästi hirmutöiden ja sodan kauhujen ääreltä, mutta harvoin silloinkaan analyttisesti kuuntelemme sitä. Kärsimyksen ja sodan kauhujen tarkkakorvaisempi kuunteleminen avaa väylää vahvempaan affektiiviseen todistamiseen ja toisten kärsimyksen ja näin ollen elämän ja ihmisarvon tunnustukseen sekä menetetyn elämän arvon ja sen surtavuuden (Butler 2009) huomioimiseen.

Tottumuksemme pääsääntöisesti hiljaisen kärsimyksen todistamiseen – eli kuuroutemme kidutettujen ja kärsivien ja heidän läheistensä aidolle äänelle – yhdistyy turtumukseemme sodan ja väkivallan hirveyksille. Kärsimyksen monimodaalinen kohtaaminen sekä visuaalisena että auditiivisena voi mahdollistaa vahvemman yhteyden meidän ja median kautta kohtaamiemme kärsivien välille. Butšan kuvien suhteen korostui argumentti ympäröivän maailman moraalisisesta velvollisuudesta todistaa näkemällä. Pitäisikö meidän uskaltaa antaa traumatisoivien kuvien lisäksi myös sodan ja kärsimyksen äänien vainota meitä (vrt. Sontag 2003)? Vaikka väkivallan ja toisen kärsimyksen vainoavien ja tahmeiden (vrt. Ahmed 2004; Zelizer 2023) äänten kohtaaminen ja kuuntelu voikin olla häiritsevää ja hankalaa – ehkä lähes sietämätöntä – tarkkakorvaisempi kuuntelu voisi johtaa paitsi reflektioon ja kohtaamiseen myös väsymättömämpään väkivallan ja sodan vastustamiseen.

Lopuksi

Ihmisen tai muiden eläinten äänen ruumiillinen ja tunteita herättävä potentiaali ja sen merkitys sodan aiheuttaman kärsimyksen, hirmutöiden huomioimisen ja mediakohtaamisen kontekstissa on ilmiselvää. Olemme kuitenkin edelleen näille äänille yllättävän kuuroja ja tottuneet pääsääntöisesti hiljaisen kärsimyksen todistamiseen. Näemme valtavasti ruumiita ja raunioita ja puhumme niiden näkemisestä, mutta emme huomioi tai kuuntele kidutettujen ja kärsivien ja heidän läheistensä aitoa ääntä.

Vaikka ääni sodan todellisuuteen ja sodan todistamiseen kiinteästi kuuluu, sen heikko asema väkivaltaisten tapahtumien kohtaamisen ymmärryksessä ja akateemisessa tutkimuksessa kertoo paljon erisuhtaisesta suhtautumisestamme visuaaliseen ja auditiiviseen ympärillämme. Olen artikkelissani pohtinut äänen asemaa väkivallan mediarepresentaatioissa ja -kohtaamisissa sekä todistajuuden ja toisten kärsimyksen tunnustuksen muodostumisessa näissä kohtaamisissa. Butšan hirmutöiden kuvien ja medianäkyvyyden kautta voi tarkastella äänen ja kuvan asemaa kärsimyksen (media)todistamisessa ja

sodan uhrien kärsimyksen ja arvon tunnustamisessa sekä äänen ja kuuntelun potentiaalia näissä konteksteissa. Butšan esimerkki tuo esiin myös äänen tarkastelun haasteita ja autenttisen äänen puutteen ja kuulumattomiin jäämisen vaikutuksia toisten kärsimyksen kohtaamisessa.

Väitän, että sotien, kriisien ja väkivallan äänten sekä väkivallan uhrien autenttisen äänen kuuleminen ja aktiivinen, jopa analyttinen kuuntelu voisivat saada meidät kuulemaan ja ymmärtämään toisten kokemuksia laajemmin ja syvemmin. Tarkempi ja herkkäkorvaisempi sekä hienovaraisesti kärsimyksestä todistavien äänten kuuntelu voisi johtaa myös realistisempaan ja monipuolisempaan, monimodaalisempaan näkökulmaan toisten kärsimyksestä sekä sotien ja niiden kokemisen todellisuudesta. Kuvan lisäksi ja ohella tarvitsemekin lisää äänen tarkastelua ja sen vakavasti ottamista. Äänen ja auditiivisen rekisterin tarkastelu ja asema vertautuu tässä kontekstissa pakostikin sensorisiin vastinpareihinsa kuvaan ja visuaaliseen. Aivan kuten ilman kuvallista tiedonvälitystä ja kuvanlukutaitoa emme ymmärrä konflikteja tai muiden kohtaamaa kärsimystä, myös ilman ääntä, sen huomioimista ja äänten lukutaitoa ja analyysiä jää meiltä puuttumaan paljon. Jos haluamme ymmärtää paremmin, lähentyä toisten todellisuutta, todistaa, tunnustaa ja puolustaa kriisien keskellä elävien elämän arvoa, tarvitsemme niin kuvan kuin äänenkin yhtäaikaista huomioon ottamista.

Visuaalinen ja nähtävä ruokkii auditiivista ja kuultavaa ja toisin päin. Tässä Butša toimii avaavana esimerkkinä. Jos emme olisi nähneet verilöylyn hirvittävää, raakaa kuvastoa, ei paikan päällä kuvattujen videoiden arkisilla äänillä olisi sitä affektiivista ja koskettavaa potentiaalia mediatodistajiinsa, jonka niiden voi nyt – visuaalisen ja auditiivisen kertoman yhdistyessä ja näitä samaan aikaan tarkastellessa – nähdä sisältävän. Täytyy myös muistaa, että ääni on vahvasti altavastaaja, meidän sokea kohtamme. Tämä vääristää käsityksiämme paitsi median toiminnasta myös todellisuudesta ja jopa ihmisyydestä laajemmin. On tärkeää muistaa, että väkivalta sekä sen tuottaminen ja kohtaaminen ovat äänekkäitä, eikä kuolemakaan läheskään aina ole hiljaista. Jos kuuntelisimme tarkemmin näitä monin tavoin vaikeita, ahdistavia ja vainoavia, mutta paljastavia ja koskettavia ääniä väkivallan kohtaamisen ja tunnustuksen konteksteissa ja kiinnittäisimme huomiota myös niiden puuttumiseen sekä pohtisimme niiden valtaa ja vaikutusta, kuvakin asettuisi paremmin kontekstiinsa.

Butšan kohdalla aidon äänen puuttuminen alleviivaa kiinnostavasti kuvan luonnetta representaationa: jälkikäteen otettuna, rajattuna ja tuotettuna otoksesta jostain olemassa olevasta, kuvana, ei todellisuutena. Molemmat, sekä kuultava että visuaalisesti nähtävä, kuuluvat väkivallan tapahtumien todellisuuteen, mutta tieteellisessä tutkimuksessa tarkastelemme niistä useimmiten vain toista, tai sitten ääntä ja kuvaa toisistaan erillisinä tai jätämme toisen modaliteetin kokonaan huomiotta. Tällaisen tarkastelun kautta tavoitamme tapahtumat hyvin eri tavalla kuin niiden välittömät kokijat. Äänet päällä väkivalta ja sen kohtaaminen (ja aiheuttaminen) on vielä hirveämpää, todellisempaa, kehollisempaa ja tunteen tasolla sivusta seuraajiinsa ja mediatodistajiinsakin vaikuttavampaa kuin korvat kiinni. Artikkelini ehkä optimistisena väittämänä esitänkin, että korvat auki voisimme tuntea ja nähdä enemmän, oppia väkivallan todistamisesta ja sen uhrien ihmisarvon tunnustuksesta. Voisiko monimodaalisempi kohtaaminen jopa johtaa organisoidun väkivallan eri ilmenemismuotojen voimakkaampaan vastustamiseen?

Lähteet

Aineisto

Kaikki linkit tarkistettu 18.6.2024.

BBC 4.4.2022. "Ukraine war: President Zelensky visits site of alleged atrocities in Bucha". Saatavilla: <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-60989412>.

BBC 5.4.2022. "Ukraine war: Zelensky tells UN of horrors of Russian invasion". Saatavilla: <https://www.bbc.com/news/world-europe-61002914>.

Helsingin Sanomat 3.4.2022. Vainio, Sara; Vasama, Tanja & Aholainen, Saara. "Vetäytyvien venäläisten jäljiltä paljastuu yhä karmeampia raakuuksia: Butšassa palaneita ruumiita kaduilla ja siviilien joukkohauta, Ukrainan presidentti kutsuu joukkotuhonnaksi". Saatavilla: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008726026.html>.

Helsingin Sanomat 4.4.2022. Tuohinen, Petteri. "Butšassa vieraili pahuus". Saatavilla: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008729080.html>.

Helsingin Sanomat 26.5.2022. Ilkka, Ilmo; Häkkinen, Henri & Junkkari, Marko. "Pääministeri Marin matkusti Ukraina – "Oli erittäin vaikea katsoa sitä kaikkea, mitä Venäjä on näille kaupungeille tehnyt". Saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008843989.html>.

Helsingin Sanomat 27.5.2022. "Kuva surumielisestä pääministeri Marinista Ukrainassa herätti huomiota – Miksi kaikki puhuvat juuri tästä kuvasta?" Saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008845459.html>.

The Guardian 4.12.2014. "I can't breathe": Eric Garner put in chokehold by NYPD officer" -video. Saatavilla: <https://www.theguardian.com/us-news/video/2014/dec/04/i-cant-breathe-eric-garner-chokehold-death-video>.

The Guardian 8.4.2022. "Unthinkable: Ursula von der Leyen shown mass grave in Bucha" -video. Saatavilla: <https://www.theguardian.com/world/video/2022/apr/08/unthinkable-ursula-von-der-leyen-shown-mass-grave-in-bucha-video>.

The New York Times 4.4.2022a. "Biden Calls Putin a War Criminal After Images from Bucha Surface". Saatavilla: <https://www.nytimes.com/video/us/politics/10000008287834/bucha-ukraine-russia-biden-war-crime.html>.

The New York Times 4.4.2022b. Browne, Malachy; Botti, David & Willis, Haley. "Satellite images show bodies lay in Bucha for weeks, despite Russian claims". Saatavilla: <https://www.nytimes.com/2022/04/04/world/europe/bucha-ukraine-bodies.html>.

The Wall Street Journal 8.4.2022. "European Officials Visit Bucha, Meet Zelensky in Kyiv". Saatavilla: <https://www.wsj.com/livecoverage/russia-ukraine-latest-news-2022-04-08/card/european-xx-wWhPSaHIN0GgIr6tZ4PR>.

Yle 3.4.2022a. "Venäläisjoukkojen vetäytyminen paljasti Butšan kokemat kauhut: kaduilla ruumiita ja palaneita autoja, rakennuksia tuhottu ja poltettu". Saatavilla: <https://yle.fi/a/3-12388478>.

Yle 3.4.2022b. "Ukraina syyttää Venäjää siviilien teloittamisesta Butšassa – videon kuvat saatavat järkyttää". Saatavilla: <https://areena.yle.fi/1-62148987>.

Yle 3.4.2022c. "Butšassa kymmenittäin kuolleita joukkohaidoissa – videon kuvat voivat järkyttää". Saatavilla: <https://areena.yle.fi/1-62149027>.

Yle 5.4.2022. Kokkonen, Yrjö. "Nämä kuvat Butšasta muuttivat maailmaa – Ukrainan sota paljastui entistä julmemmaksi". Saatavilla: <https://yle.fi/a/3-12390797>.

Yle 25.9.2023. Byman, Kai. "Ukrainan sodassa julmuuksien näyttämönä olleen Butšan pormestari: "Suomi on Ukrainalle esikuva". Saatavilla: <https://yle.fi/a/74-20051781>.

Tutkimuskirjallisuus

Ahmed, Sara (2004) *The Cultural Politics of Emotion*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Ampuja, Outi (2007) Ääni ja melu modernissa sodankäynnissä. Teoksessa Simo Laakkonen & Timo Vuorisalo (toim.) *Sodan ekologia. Sodankäynnin ympäristöhistoriaa*. Helsinki: SKS, 304–339.

Andén-Papadopoulos, Kari & Pantti, Mervi (toim.) (2011) *Amateur Images and Global News*. Bristol: Intellect.

Andén-Papadopoulos, Kari (2014) Citizen Camera-Witnessing: Embodies Political Dissent in the Age of "Mediated Mass Self-Communication". *New Media and Society* 16(5): 753–769. <https://doi.org/10.1177/1461444813489863>.

- Austin, Jonathan (2022) Seeing All Evil: The Global Cruelty of Digital Visibility. *Global Studies Quarterly* 2, 1–11. <https://doi.org/10.1093/isagsq/ksac001>.
- Barthes, Roland (1977) *Image, Music, Text*. Fontana Press.
- Birdsall, Carolyn (2009) Earwitnessing: Sound Memories of the Nazi Period. Teoksessa Karin Bijsterveld & José Van Dijck (toim.) *Sound Souvenirs: Audio Technologies, Memory and Cultural Practices*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 167–181.
- Birkenstein, Jeff; Froula, Anna & Randell, Karen (toim.) (2010) *Reframing 9/11. Film, Popular Culture and the "War on Terror"*. Lontoo: Bloomsbury Publishing.
- Bleiker, Roland (2001) The Aesthetic Turn in International Political Theory. *Millenium* 30(3), 559–533. <https://doi.org/10.1177/03058298010300031001>.
- Boltanski, Luc (1999) *Distant Suffering: Morality, Media and Politics*. New York: Cambridge University Press.
- Burke, Peter (2001) *Eyewitnessing: Uses of Images as Historical Evidence*. Cornell University Press.
- Butler, Judith (2009) *Frames of War: When is life Grievable?* Lontoo: Verso.
- Cavarero, Adriana (2005) *For More Than One Voice: Towards a Philosophy of Vocal Expression*. Stanford: Stanford University Press.
- Chouliaraki, Lillie (2006) *The Spectatorship of Suffering*. Lontoo: Sage.
- Chouliaraki, Lillie (2013) *The Ironic Spectator. Solidarity in the Age of Post-Humanitarianism*. Lontoo: Polity.
- Chouliaraki, Lillie (2015) Digital Witnessing in War Journalism: The case of post-Arab Spring conflicts. *Popular Communication. The International Journal of Media and Culture* 13(2), 105–119.
- Cohen, Stanley (2001) *Knowing about Atrocities and Suffering*. Lontoo: Polity.
- D'Angelo, Paul & Kuypers, Jim A. (2010) *Doing News Framing Analysis: Empirical and theoretical perspectives*. Lontoo: Routledge.
- Daughtry, Martin (2014) Thanatosonics: Ontologies of Acoustic Violence. *Social Text* 32, 2/119, 25–51.
- Dauphinée, Elizabeth (2007) The Politics of the Body in Pain: Reading the Ethics of Imagery. *Security Dialogue* 38(2). http://doi.org/10.1057/9780230235762_1.
- Deaville, James (2007) The Sounds of American and Canadian Television News After 9/11 Entoning Horror and Grief, Fear and Anger. Teoksessa Jonathan Ritter & Martin J. Daughtry (toim.) *Music in the Post-9/11 World*. Lontoo: Routledge.
- Dreher, Tanja (2012) A Partial Promise of Voice: Digital Storytelling and the Limits of Listening. *Media International Australia* 142(1), 157–166. <https://doi.org/10.1177/1329878X1214200117>.
- Dunant, Henry (2020 [1862]) *Solferinon muisto*. Kansainvälinen Punainen Risti.
- Englund, Peter (2005) *Hiljaisuuden historia*. Helsinki: WSOY.
- Entman, Robert (2004) *Projections of Power. Framing News, Public Opinion, and U.S. Foreign Policy*. Chicago: University of Chicago Press.
- Frosh, Peter & Pinchevski, Amit (2009) Introduction: Why Media Witnessing? Why Now? Teoksessa Paul Frosh & Amit Pinchevski (toim.) *Media Witnessing: Testimony in the Age of Mass Communication*. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan, 1–19.
- Guillaume, Xavier & Grayson, Kyle (2021) Sound Matters: How Sonic Formations Shape the Nuclear Deterrence and Non-Proliferation Regimes. *International Political Sociology* 15(2), 153–171. <https://doi.org/10.1093/ips/olaa024>.
- Gustafsson, Marko (2023) Ukrainan kirjeenvaihtaja Maxim Fedorov: Viilipyttymäinen mielenlaatuni pitää minut toimintakykyisenä. Yle 30.11.2023.
- Hallin, Daniel C. (1989) *The Uncensored War: The Media and Vietnam*. Oakland: University of California Press.
- Hamarowski, Bartosz & Lompe, Maria (2024) Digital witnesses to the crime: Visual representation of the Bucha massacre across social media platforms. *Media, Conflict & War*. Online first. <http://doi.org/10.1177/17506352241243302>.
- Harju, Anu & Kotilainen, Noora (2023) Encounters between Violence and Media: An Introduction. *International Journal of Communication* 1/2023, 1269–1278.
- Hast, Susanna (2018) *Sounds of War. Aesthetics, Emotions and Chechnya*. Bristol: E-International Relations.

- Hellmueller, Lea & Zhang, Xu (2017) Visual Framing of the European Refugee Crisis in Der Spiegel and CNN International: Global journalism in news photographs. *International Communication Gazette* 79/3.
- Herman, Edward S. & Chomsky, Noah (1988) *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*. New York: Pantheon.
- Hoegaerts, Josephine & Schroeder, Janice (2023) *Ordinary Oralities. Everyday Voices in History*. De Gruyter Oldenbourg.
- Honneth, Axel (1995) *The Struggle for Recognition: The Moral Grammar of Social Conflicts*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Kivimäki, Ville (2013) *Murtuneet Mielet. Taistelu suomalaissotilaiden hermoista*. Helsinki: WSOY.
- Kotilainen, Noora & Pellander, Saara (2022) (Not) Looking Like a Refugee: Symbolic Borders of Habitus in Media Representations of Refugees. *Media History* 28(2), 278–293. <https://doi.org/10.1080/13688804.2021.1932445>.
- Kotilainen, Noora (2016) *Visual Theaters of Suffering. Constituting the Western Spectator in the Age of Humanitarian World Politics*. Helsinki: Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-2568-2>.
- Kotilainen, Noora (2018) Investigating and Understanding Social Media Image Flows: Framings of the Ghouta Attack in Mainstream Media and International Politics. Teoksessa Silja Pitkänen & Olli Kleemola (toim.) *Photographs and History: Interpreting Past and Present Through Photographs*. Turku: k&h, 233–260. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-7481-8>.
- Kotilainen, Noora (2021) Poliisiautoja, raja-aitoja, joutilaita ja pimeitä katuja. Pakolaiskriisin kuvalliset metaforat suomalaisessa mediassa. Teoksessa Noora Kotilainen & Jussi Laine (toim.) *Muuttoliike murroksessa. Metaforat, mielikuvat ja merkitykset*. Helsinki: Into Kustannus, 94–122.
- Kotilainen, Noora (2022) Julmuuksista kertovien kuvien julkaisu vaatii tarkkaa harkintaa. *Helsingin Sanomat* 22.4.2022. Saatavilla: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000008763629.html> (linkki tarkistettu 18.6.2024).
- Kotilainen, Noora (2023) Resisting Deportation Live: Affective Witnessing and Recognition of Airplane Deportation Protests. *Nordic Journal of Migration Research* 13(4): 5, 1–18.
- Kotilainen, Noora (tulossa) The more we see, the more we care: Emotional authority and political ambiguity in media spectacle of atrocity. Teoksessa *The Handbook of Journalism and Emotions: Theory, Production, Content, and Responses*. Wiley Blackwell.
- Lacey, Kate (2020) Media Studies. Teoksessa Debra Worthington & Graham Brodie (toim.) *The Handbook of Listening*. Wiley Online Library: John Wiley & Sons.
- Mcmurray, Peter (2019) Witnessing Race in the New Digital Cinema. Teoksessa Nicholas Cook; Monique M. Ingalls & David Trippet (toim.) *The Cambridge Companion to Music in Digital Culture*. Cambridge: Cambridge University Press, 124–146. <https://doi.org/10.1017/9781316676639.011>.
- Moeller, Susan (1989) *Shooting War: Photography and the American Experience of Combat*. Basic Books.
- Moeller, Susan (1999) *Compassion Fatigue: How the Media Sell Disease, Famine, War and Death*. New York: Routledge.
- Mononen, Sini (2018) *Soiva vainotieto: vainoamiskokemuksen lähikuuntelu neljässä elokuvassa*. Turku: Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-7460-3>.
- Nancy, Jean-Luc (2007) *Listening*. New York: Fordham University Press.
- Paulson, Daryl S. & Krippner, Stanley (2010) *Haunted by Combat: Understanding PTSD in war veterans*. Rowman & Littlefield Publishers.
- Perlmutter, David D. (1998) *Photojournalism and Foreign Policy. Icons of Outrage in International Crisis*. Praeger.
- Politkovskaja, Anna et al. (2003) *A Small Corner of Hell: Dispatches from Chechnya*. Chicago: University of Chicago Press.
- Richardson, Michael & Schankweiler, Kerstin (2019) Affective Witnessing. Teoksessa Jan Slaby & Christian von Scheve (toim.) *Affective Societies: Key Concepts*. New York: Routledge.
- Robinson, Piers (2002) *The CNN Effect. The Myth of News, Foreign Policy and Intervention*. New York: Routledge.
- Rosen, Gunnar (2022) *Sata sodan ja rauhan vuotta. Suomen punainen risti 1877–1977*. Helsinki: Suomen Punainen Risti.

- Rousiley, Maia (2014) *Recognition and the Media*. New York: Palgrave Macmillan.
- Scarry, Elaine (1985) *The Body in Pain: Making and the Unmaking of the World*. Oxford: Oxford University Press.
- Scott, Joan (2001) Fantasy Echo: History and the Construction of Identity. *Critical Inquiry* 27(2), 284–304.
- Sliwinski, Sharon (2011) *Human Rights in Camera*. Chicago: Chicago University Press.
- Sontag, Susan (1977) *On Photography*. New York: Farrar, Straus & Giroux.
- Sontag, Susan (2003) *Regarding the Pain of Others*. New York: Farrar, Strauss & Giroux.
- Sound Lifeline: War Soundscape of the besieged Sarajevo*. Saatavilla: <https://b-air.infinity.radio/en/research/sound-of-war-trauma-through-sound/> (linkki tarkistettu 18.6.2024).
- Sumera, Matthew (2013) Understanding the Pleasures of War's Audiovision. Teoksessa Carol Vernallis, Amy Herzog & John Richardson (toim.) *The Oxford Handbook of Sound and Image in Digital Media*. Oxford: Oxford University Press, 310–324.
- Taylor, Charles (1992) The Politics of Recognition. Teoksessa Amy Gutman (toim.) *Multiculturalism: Examining the Politics of Recognition*. Princeton: Princeton University Press, 25–73.
- Välimäki, Susanna (2008) *Miten sota soi? Sotaelokuva, ääni ja musiikki*. Tampere: Tampere University Press.
- Wahlfors, Laura (2015) Äänen kutsu. Mitä Jean-Luc Nancyn Nancyn kuuntelemisen filosofia antaa musiikintutkijalle. *Niin & Näin* 3/2015, 67–74.
- Williams, Gavin (toim.) (2019) *Hearing the Crimean War. Wartime Sound and the Unmaking of Sense*. Oxford: Oxford University Press.
- Zelizer, Barbie (2010) *About to Die. How News Images Move the Public*. Oxford: Oxford University Press.
- Zelizer, Barbie (2023) Sticky Violence. *International Journal of Communication* 1/2023.